

Gribas trenēšana kā sabiedriskuma priekšnoteikums: Romantisma filozofijas pēdas Latvijas politikā

Sergejs Kruks

Antīkā doma

- Brīva griba – rīcības izvēles kontrole.
- Platons (“Republika”): kaislības jākontrolē ar prātu.
 - Jāattīsta tikumi, lai atbrīvotos no pamata vēlmju tirānijas, virzoties uz izpratni par Labo un sekošanu tam.
Kas ir Labais? Kurš to nosaka?
- Aristotelis (“Nikomaha ētika”): izvēle ir atkarīga no iekšējiem faktoriem.
 - Jāaudzina raksturs.
Kas veido labu raksturu? Kurš audzina?

Viduslaiku doma

- Akvīnas Toms: griba ir racionālā vēlme.
- Dunss Skots: lietas mums šķiet labas, ja tās ir praktiski izdevīgas vai atbilst taisnīgumam.

Intelektuālisms vs. voluntārisms

Valsts būtība – politologu koncepcijas

- Reālisti: transcendentāla, atomāra vienība ar vienotu un pirmssociāli izveidojušos interešu kopumu.
- Plurālisti: aktoru samezglojums un viņu interešu daudzums. (p. 422)
 - Erik Ringmar, 'On the ontological status of the state', *European Journal of International Relations*, 2 (1996), pp. 439–466, at p. 442.

Politikas īstenošana

- Reālisti: socializācija ap vienotu gribu.
- Plurālisti: procedūras atšķirīgu gribu saskaņošanai.

Hobbs

- Sabiedriskums: savtīgas intereses, meklējot
 - izdevīgumu – indivīda vajadzību īstenošana, kooperējoties cilvēkiem ar savtīgām interesēm,
 - godu – pozitīvs novērtējums, ko dažreiz var iegūt tikai kopienā.

Hume

- Uzvedību regulē *sympathy* nevis sankcijas.
- Cilvēkam piemītošās emocionālās reakcijas ļauj viņiem regulēt sevi.
- Atzinības meklējums sociāli saliedē nevis šķel.

Hume

- Labs raksturs, bet atšķirīgas intereses un sacensība → akceptēt taisnīgumu
- Savtīgās intereses uzrauga savtīgas intereses
- Pārvalde (“magistracy”) daži indivīdi uztur taisnīguma nosacījumus.
 - *“By means of these two advantages, in the execution and decision of justice, men acquire a security against each other’s weakness and passion, as well as against their own, and under the shelter of their governors, begin to taste at ease the sweets of society and mutual assistance.”*
(Hume, *Treatise*, T.3.2.7.8, SBN 538.)

- Hume emphasized the inadvertently destabilizing pursuit of utility as the central sociability problem that needed to be accounted for (his “theory of justice”), but supplemented this with an incorporation of the empirically attestable fact that humans in fully developed large and lasting society subscribed to conditions of peace *not* primarily out of regard to self-interest, but out of a belief in the rightfulness of political authority.¹⁴⁷

- *Essays, Moral and Political* (1741) The constancy and consistency of human nature meant that institutions, laws, and forms of government were the crucial materials upon which to work, as “consequences almost as general and certain may sometimes be deduced from them, as any which the mathematical sciences afford us.”¹⁵⁴

- Lielas sabiedrības sakārtošana = institūciju veidošana → konkurējošās intereses tiek savstarpēji pārbaudītas.

Hume

- Neatzīst republikānisko tradīciju, kas uzsver pilsoņa tikumus un sociālās līdzdalības nozīmi.
- Uzsver labo politisko institūciju nozīmi. Vara jālīdzsvaro ar brīvību un pārstāvniecību.

Vācu doma: Pufendorf

- Cilvēka daba: dvēseles patmīlība, neziņa, vājums, ļaunprātība.
- Sabiedriskuma likums: šādam cilvēkam jābūt sabiedriskam, lai kopā vairotu labumu.

(Hugo Grocijs: dabiska tieksme dzīvot sociāli = appetitus societatis).

Vācu doma

- Pufendorf & Wolff: morālās vērtības avots ir providences kārtība.
 - Zināt morālo pienākumu = zināt savu lomu dievišķā izkārtojumā. Zināt labo un tikties uz perfekcionismu.
- Kants: morālās vērtības avots ir mūsu iekšējā racionālā griba.
 - Politiskās sekas: sociālai un politiskai kārtībai jāatbilst indivīdu gribas prasībai nevis indivīdiem jāatbilst Dieva radītajai soc. un pol. Kārtībai

- Kant rejected Wollf's view that the will is to be defined in terms of the nature of the object it seeks – the good.

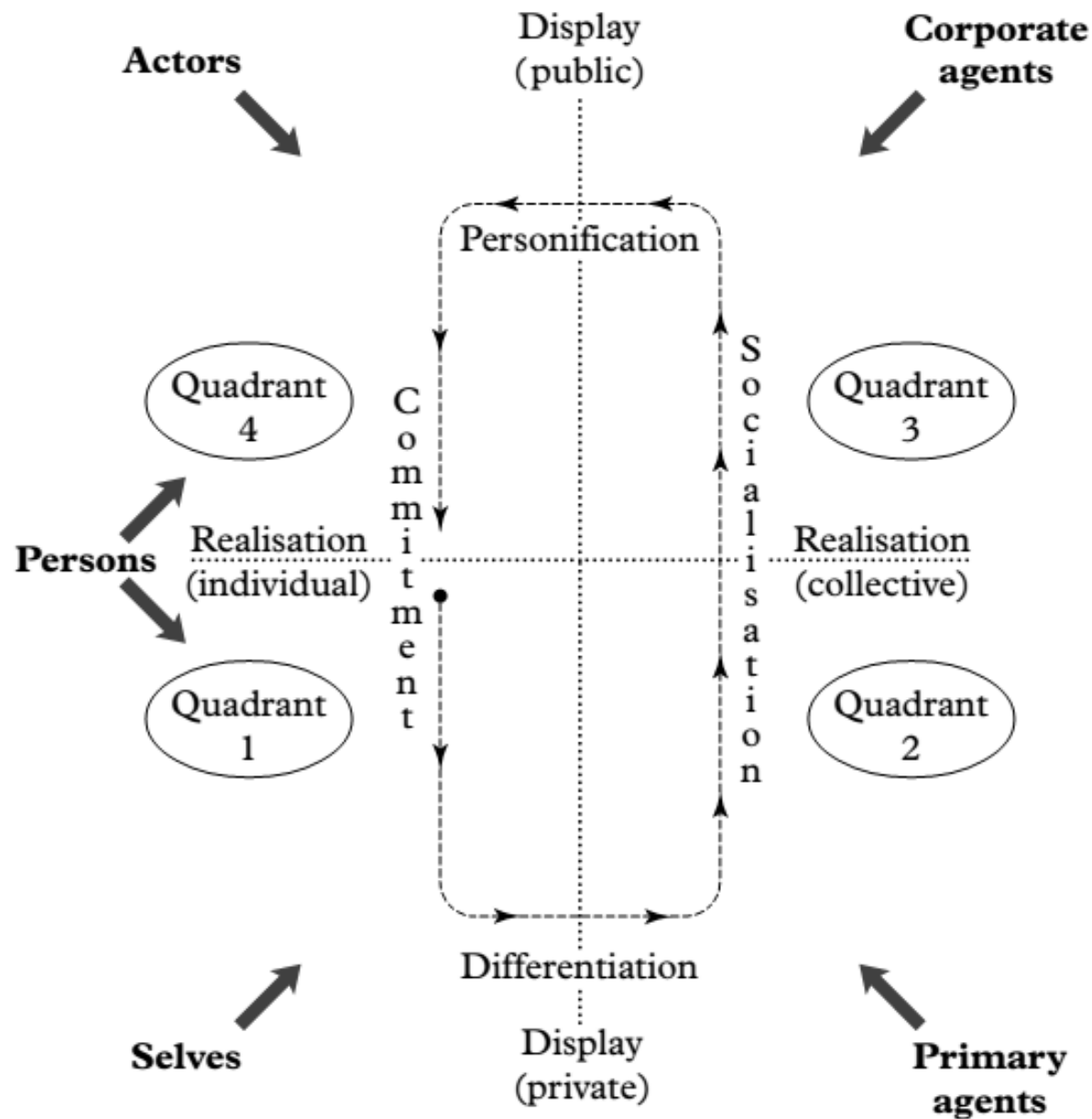
Romantisms

- Schlegel, Schiller, Humboldt, Herder, Forster: cilvēces ideāls = individualitātes veidošanās, prāta un sajūtu attīstība harmoniskā veselumā.

- Schiller: vēlmes un jūtas (= iedzimtais grēks) ir uzvedības galvenais dzinējspēks un tās var audzināt.
- Kants runā par morālo *rīcību* , ignorējot morālo *cilvēku*.
- Schiller: cilvēka mērķis ir nevis īstenot rīcību, bet būt perfektai personībai.

- Humboldt: valsts mērķis ir palīdzēt cilvēkiem harmoniski attīstīties, uzlabot sevi (Bildung).
 - Radot apstākļus (jo izvēles brīvība ir Bildung pamatā), nevis ar likumu noteikt, kā cilvēkam attīstīties.

- Schlegel: prāts nav pietiekošs motīvs rīcībai → jāpapildina ar labo noslieci un pareizo intuīciju → estētiska audzināšana.
- Brīvība paver ceļu mūsu egoistiskām un dzīvnieku tieksmēm, tāpēc vispirms nepieciešama audzināšana (Bildung).
- Kopienas ideāls: to saliedē brīvo un vienlīdzīgo personu mīlestība; katrs identificējas ar sociālo kopumu un izjūt piederības sajūtu tam.
- Vēlīnais Schlegel: valstij aktīvi jāveido kopiena. Morāles likums = valsts mērķis → nešķir morāli un likumu.

Archer, M. (2000) *Being Human*. Cambridge: Cambridge University Press.

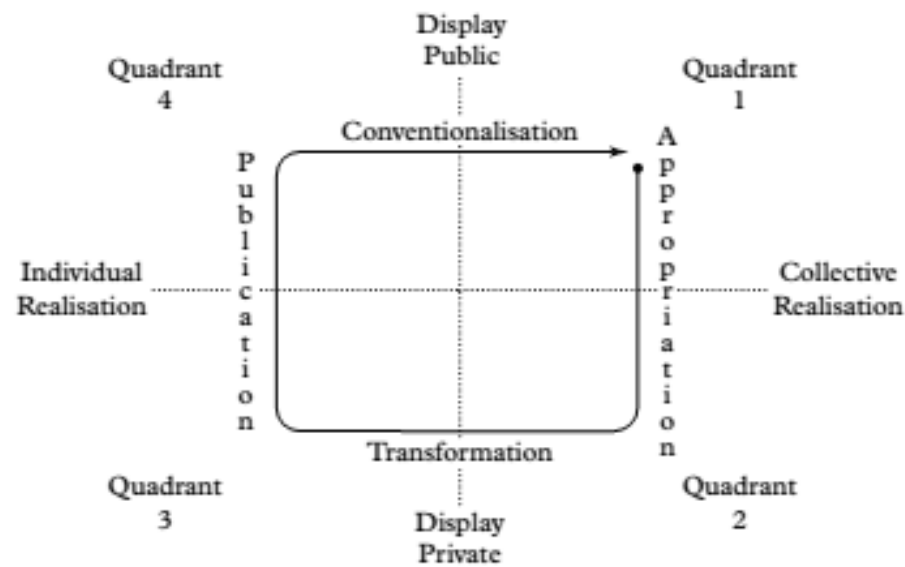
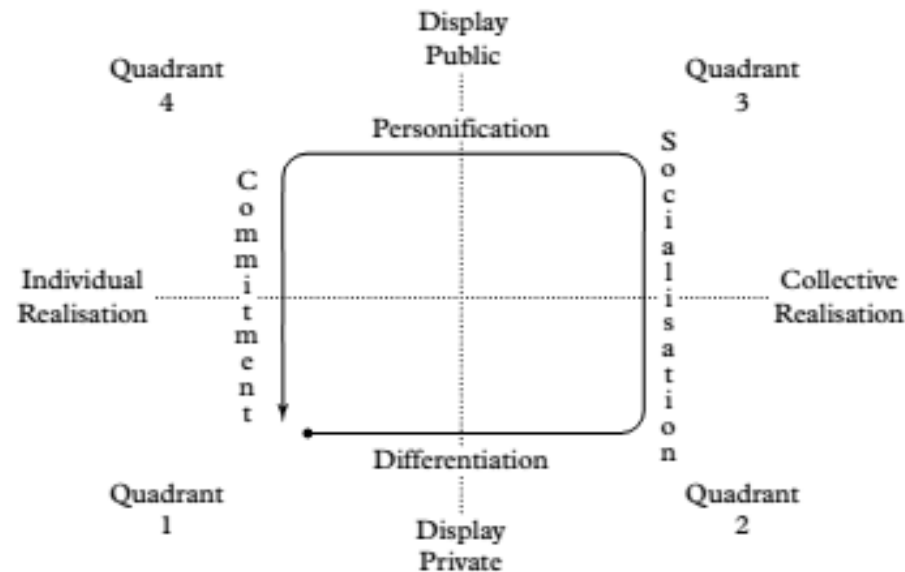
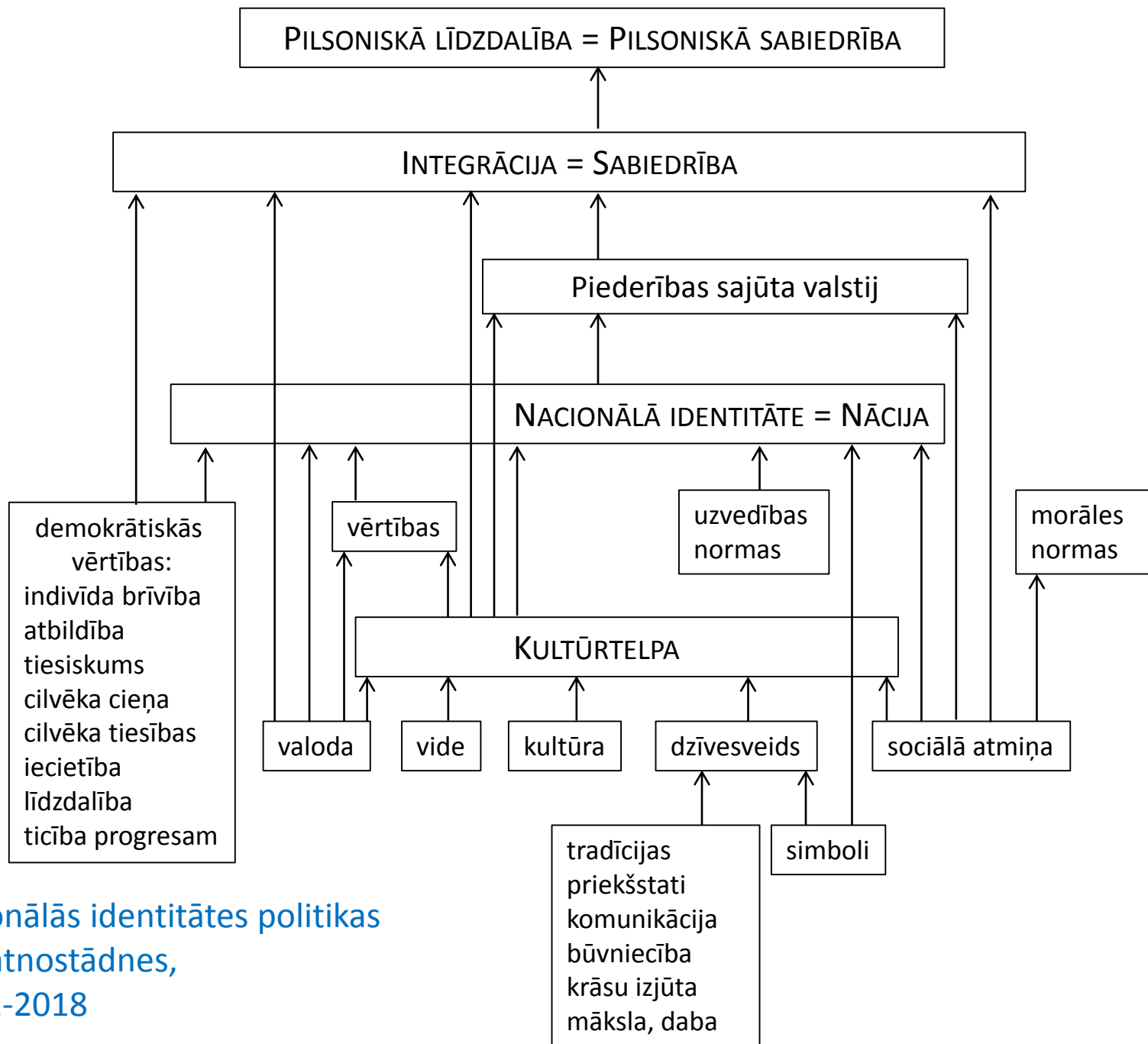

Figure 3.3 The orthodox Vygotskian square (Harré)

Nacionālās identitātes politikas
pamatnostādes,
2012-2018

Paldies!